

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי-ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשס"א, 2001
מספר השאלון: 011109
לנבחנים אקסטרניים: 160
נספח: גיליון תשובות

ידיעת הלשון א

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק א	–	דיוקי הגייה	–	(2×3)	–	6	נקודות
פרק ב	–	השם והפועל	–	$(1 \times 10) + (2 \times 7) + (1 \times 3) + (5 \times 1)$	–	32	נקודות
פרק ג	–	תחביר ושחבור	–	(6×5)	–	30	נקודות
פרק ד	–	שאלות					
	–	בתחומים שונים	–	(8×4)	–	32	נקודות
	–	סה"כ				100	נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות:
- ענה על השאלות 1-20 בגיליון התשובות המצורף. בסיום הבחינה מסור למשגיח את גיליון התשובות עם מחברת הבחינה.
  - הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה). רישום טייטות כלשהן על דפים מחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה! רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

ענה על השאלות 1-20 בגיליון התשובות המצורף.

בשאלות אלו מוצעות לכל שאלה ארבע אפשרויות תשובה, אך רק אחת מהן נכונה.
בנספח תמצא גיליון תשובות ובו מספרי השאלות, וכן אותיות המציינות את התשובות המוצעות.
בכל שאלה בגיליון התשובות סמן × במשבצת הצמודה לאות המציינת את התשובה הנכונה.
סמן × אחד בלבד. אם תסמן יותר מ-× אחד לשאלה, תיפסל התשובה.

בסיום המבחן מסור למשגיח את גיליון התשובות עם מחברת הבחינה.

דוגמה:

61. א. בספר יש מְאֲתִים וְשֵׁשׁ עמודים.
ב. בספר יש מְאֲתִים וְשֵׁשָׁה עמודים.
ג. בספר יש מְאֲתִים וְשֵׁשָׁה עמודים.
ד. בספר יש מְאֲתִים וְשֵׁשׁ עמודים.

את התשובה הנכונה עליך לסמן בגיליון התשובות כך:

61. א ב ג ד

פרק א – דיוקי הגייה (6 נקודות)

ענה על השאלות 1-3 (לכל שאלה – 2 נקודות).

בגיליון התשובות סמן × במשבצת הצמודה לאות המציינת את התשובה הנכונה.

כדי לענות נכון עליך לדייק בצורת המספר ובהגייה הנכונה של אותיות השימוש (וכל"ב).

1. א. בְּחַמְשִׁים וְשְׁלוֹשָׁה שנות קיום המדינה גדלה האוכלוסייה פי תִּשְׁעָה לערך.
- ב. בְּחַמְשִׁים וְשְׁלוֹשָׁה שנות קיום המדינה גדלה האוכלוסייה פי תִּשְׁעָה לערך.
- ג. בְּחַמְשִׁים וְשְׁלוֹשׁ שנות קיום המדינה גדלה האוכלוסייה פי תִּשְׁעָה לערך.
- ד. בְּחַמְשִׁים וְשְׁלוֹשׁ שנות קיום המדינה גדלה האוכלוסייה פי תִּשְׁעָה לערך.

2. כינוס העוסק בפתרונות מחשוב של ארגונים גדולים, יתקיים

- א. בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע ביולי אֲלֵפִים וְאַחַת.
- ב. בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע ביולי אֲלֵפִים וְאַחַד.
- ג. בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה ביולי אֲלֵפִים וְאַחַת.
- ד. בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה ביולי אֲלֵפִים וְאַחַד.

3. א. בסעיף שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בחוזה נאמר- כי יש לשלם מראש שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵה אחוזים מערך הדירה.

ב. בסעיף שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בחוזה נאמר כי יש לשלם מראש שְׁתַּיִם-עֶשְׂרֵה אחוזים מערך הדירה.

ג. בסעיף שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בחוזה נאמר כי יש לשלם מראש שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵה אחוזים מערך הדירה.

ד. בסעיף שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בחוזה נאמר כי יש לשלם מראש שְׁתַּיִם-עֶשְׂרֵה אחוזים מערך הדירה.

פרק ב – השם והפועל (32 נקודות)

השם (10 נקודות)

לפניך חמישה משפטים המסומנים בספרות הרומיות V-I.
בכל אחד מהמשפטים יש שם, ואליו מכוונות שתי שאלות.

במשפטים III-I (שאלות 9-4) עלך למצוא את השורש ושם נוסף באותו משקל ובאותה גזרה.
(לכל שאלה – נקודה אחת)

I. יצאתי מהמבחן בתְּחִינָה טובה.

4. השם תְּחִינָה נגזר מהשורש:

א. ת-ח-ש   ב. נ-ח-ש   ג. ח-ו-ש   ד. ח-ש-י
(ח-ש-ה)

5. שם נוסף באותו משקל ובאותה גזרה:

א. כְּמוֹרָה   ב. מְבוֹרָה   ג. תְּפוֹסָה   ד. תְּבוֹסָה

II. המילה חָרוֹן פירושה כעס גדול.

6. השם חָרוֹן נגזר מהשורש:

א. ח-ר-י   ב. ח-ר-נ   ג. נ-ח-ר   ד. ח-ו-ר
(ח-ר-ה)

7. שם נוסף באותו משקל ובאותה גזרה:

א. אָדוֹן   ב. רָצוֹן   ג. מְכוֹן   ד. נְבוֹן

III. כרגע החלום הזה אינו בר־הַשְּׁגָה.

8. השם הַשְּׁגָה נגזר מהשורש:

א. ש-ו-ג   ב. ה-ש-ג   ג. ש-ג-י   ד. נ-ש-ג
(ש-ג-ה)

9. שם נוסף באותו משקל ובאותה גזרה:

א. הַצְתָּה   ב. הַפְרָה   ג. הַזְזָה   ד. הַנְעָה

במשפטים V-IV (שאלות 10-13) עליך למצוא את השורש ושם נוסף באותו משקל בגזרת השלמים.
(לכל שאלה – נקודה אחת)

IV. לקחתי את המכונית לסיקה במוסך.

10. השם סיקה נגזר מהשורש:

- א. ס-ו-כ   ב. ס-כ-י   ג. מ-ס-כ   ד. נ-ס-כ
(ס-כ-ה)

11. שם נוסף באותו משקל בגזרת השלמים:

- א. משימה   ב. שיחה   ג. מזיגה   ד. ראיה

V. פתרתי את הבעיה ללא כל קשי.

12. השם קשי נגזר מהשורש:

- א. נ-ק-ש   ב. ק-ו-ש   ג. ק-ש-ק-ש   ד. ק-ש-י
(ק-ש-ה)

13. שם נוסף באותו משקל בגזרת השלמים:

- א. אופן   ב. אופה   ג. אפי   ד. אפן

הפועל (22 נקודות)

בפרק זה שאלות סגורות ושאלות פתוחות.

את התשובות לשאלות הסגורות עליך להמשיך לסמן בגיליון התשובות.

את התשובות לשאלות הפתוחות עליך לכתוב במחברת הבחינה.

שאלות סגורות (14 נקודות)

עליך לענות על כל השאלות 14-20 בגיליון התשובות (לכל שאלה – 2 נקודות).

14. הדגל הוֹנֵף על בניין השגרירות.

השורש של הפועל הוֹנֵף הוא נו-פ.

צורת פועל נוספת מאותו שורש, אך בבניין אחר:

- א. נָנִיף
- ב. מוֹנֵף
- ג. נָפָה
- ד. מְנַפֵּה

15. באביב מזג-האוויר מְשֻׁטָה בנו.

השורש של הפועל מְשֻׁטָה הוא ש-ט-י / ש-ט-ה.

צורת פועל נוספת מאותו שורש, אך בבניין אחר:

- א. שְׁטָה
- ב. שָׁטוּ
- ג. הִשִּׁיט
- ד. הִשְׁתִּיטוּ

16. איזה פועל שייך לגזרת השלמים?

- א. בקיץ נִקְבַּת הנחש מְשִׁילָה את עורה.
- ב. השחקנית לא מְשַׁלָּה ברוחה ופרצה בבכי.
- ג. ספינת החילוץ שְׁלְתָה את שברי הצוללת.
- ד. פרסומת לא אמינה מְשַׁלָּה את הציבור.

17. * כלי הרכב תִּדְלַק בתחנת הדלק.

* המשואה תִּדְלַק בערב יום העצמאות.

בחר את המשפט שהנאמר בו נכון.

- א. הפעלים תִּדְלַק, תִּדְלַק שונים זה מזה בבניין, בשורש, בזמן ובגוף.
- ב. הפעלים תִּדְלַק, תִּדְלַק שונים בגוף ובזמן, וזהים בשורש ובבניין.
- ג. הפעלים תִּדְלַק, תִּדְלַק זהים בגוף ובזמן, ושונים בשורש ובבניין.
- ד. הפעלים תִּדְלַק, תִּדְלַק זהים בבניין, בשורש, בזמן ובגוף.

18. * הצוללת הַשָּׁקָה בטקס חגיגי.
* העציץ כבר הַשָּׁקָה.
הפעלים הַשָּׁקָה, הַשָּׁקָה, הַשָּׁקָה נבדלים זה מזה:
א. בשורש בלבד.
ב. בבניין בלבד.
ג. בגוף בלבד.
ד. בשורש ובגוף.
19. איזה פועל הוא בבניין פועל?
א. יָצַת   ב. יָצַרְךָ   ג. יוֹצֵר   ד. יָצוּד
20. לפניך ארבעה משפטים הלקוחים ממודעה על קורס מחשבים.
איזה מבין הפעלים המודגשים במשפטים א-ד יוצא-דופן מבחינת הבניין?
א. הִכָּר   את רזי המחשב.
ב. הִקוֹרַס   יִקְנֶה לך כלים לשימוש במחשב.
ג. לרשותך יִעֲמְדוּ טובי המדריכים.
ד. הִקוֹרַס יִכִּין אותך לשימוש במחשב בלימודים ובעבודה.

משאלה 21 ועד סוף הבחינה ענה במחברת הבחינה.

שאלות פתוחות (8 נקודות)

ענה על השאלות 21-24 במחברת הבחינה.

העתק למחברתך את מספר השאלה, וכתוב לידו את התשובה.

21. הם אינם נְלָאִים מלחפש פתרון לבעיה.

השורש של הפועל נְלָאִים הוא _____ . (נקודה אחת)

22. התְּלוֹנֵנוּ במשטרה על המוזיקה הרועשת.

השורש של הפועל התְּלוֹנֵנוּ הוא _____ . (נקודה אחת)

23. היכנסו לכיתה, ואחר-כך תְּרָצוּ את האיחור!

הבניין של הפועל תְּרָצוּ הוא _____ . (נקודה אחת)

24. עמותת "טבע ונוף" מְתַרְיָעָה על כך שאיכות החיים בירושלים תיפגע אם לא יַעֲשֶׂה

צעד נחרץ כדי להגן על השטחים הירוקים בעיר.

העמותה דורשת כי כל תכנית בנייה שתִּדְוֶן בוועדות התכנון השונות תִּעָמַד לרשות הציבור לעיון.

א. השורש של הפועל מְתַרְיָעָה הוא _____ . (נקודה אחת)

ב. הפעלים יַעֲשֶׂה, תִּדְוֶן הם בבניין _____ . (2 נקודות)

ג. השורש של הפועל תִּדְוֶן הוא _____ . (נקודה אחת)

ד. הבניין של הפועל תִּעָמַד הוא _____ . (נקודה אחת)

פרק ג – תחביר ושחבור (30 נקודות)

ענה במחברתך על חמש מהשאלות 25-32 (לכל שאלה – 6 נקודות).

שים לב: המשפטים בשאלות מפוסקים על-פי כללי הפיסוק החדשים.

1. הנחיות כלליות לניתוח תחבירי:

העתק את המשפט למחברתך.

סיווג: – ציין את הסוג התחבירי של המשפט – פשוט, מאוחה (מחובר), מורכב.

– אם המשפט (או חלק ממנו) חסר או בעל חלקים כוללים (כולל) ציין זאת.

תחימה: – במשפט מאוחה (או בפסוקית מאוחה) – תחם את האיברים, וציין את הסוג התחבירי של כל איבר.

– במשפט מורכב (או בפסוקית מורכבת) – תחם את הפסוקית (או את הפסוקיות), וציין את התפקיד ואת הסוג התחבירי שלהן.

הגדרה: – אם יש במשפט מילים המודגשות בקו, ציין את תפקידן התחבירי.

2. הנחיות כלליות לשחבור:

– שמור על משמעות הגיונית של המשפט ששחברת.

– הוסף או השמט מילים על-פי הצורך.

– פסק כהלכה את המשפטים שכתבת.

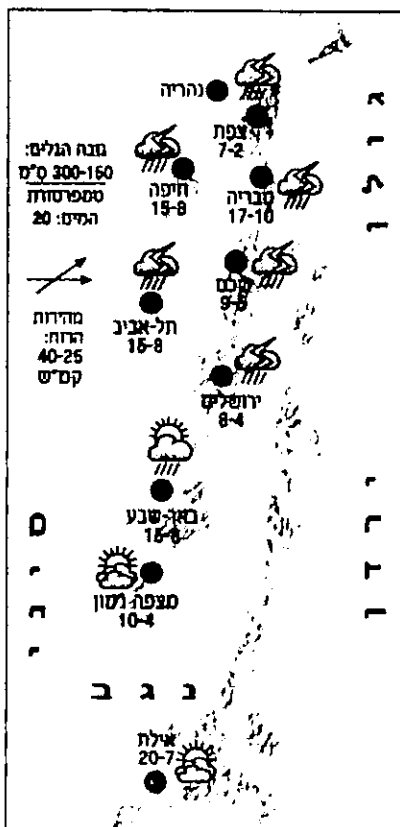
25. נתח את המשפט שלפניך לפי ההנחיות לניתוח שבראש הפרק.

החוקר שגילה את הגורם העיקרי למחלת "הפרה המשוגעת", זכה תחילה ליחס מזלזל מצד הקהילה המדעית, ואילו מאוחר יותר הוא זכה בפרס נובל.

26. נתח את המשפט שלפניך לפי ההנחיות לניתוח שבראש הפרק.

עוד מימי קדם ידוע השימוש בחלקי צמחים וברכיביהם הכימיים לתיבול מזון, ועד היום לא נמצאו תחליפים סינתטיים טובים לצמחי תבלין, כי החיקוי של עושר הטעמים הוא קשה.

27. עיין במפת תחזית מזג האוויר שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריה.
 שים לב להנחיות לשחבור שבראש פרק ג.

(מתוך עיתון הארץ, 24/12/2000)

- א. כתוב משפט פשוט בעל הסגר על הטמפרטורות בירושלים. (השתמש במידע המופיע מתחת למפה.) (2 נקודות)
- ב. כתוב משפט מאוחה בעל קשר של השוואה (ניגוד, עימות), שיכלול את הנתונים על הטמפרטורות בערים צפת ואילת. (2 נקודות)
- ג. חבר משפט (במבנה תחבירי כלשהו) שישמש הודעה לגולשים בים, ובו מידע על גובה הגלים ועל מהירות הרוח. פלול במשפט פנייה. (2 נקודות)

28. עיין בנתונים מידיעה שהתפרסמה בעיתונות, וענה על הסעיפים א-ג שאחריה.
שים לב להנחיות לשחבור שבראש פרק ג.

ציד אכזרי של כרישים

- (1) יותר מ-100 מיליון כרישים מושמדים מדי שנה בשנה.
(2) באזורים מסוימים בעולם הצטמצמה אוכלוסיית הכרישים ב-90%.
(3) מדינות מעטות בלבד אוסרות על ציד כרישים.
(4) (מתוך דוח של הארגון הבינלאומי לשימור הסביבה)

- א. שחבר את הכותרת ואת שורה (4) למשפט פשוט אן מורכב. (2 נקודות)
ב. שחבר את שורות (1) ו-(2) למשפט במבנה תחבירי כלשהו, שיבטא קשר של סיבה ותוצאה. (2 נקודות)
ג. שחבר את שורות (2) ו-(3) למשפט במבנה תחבירי כלשהו, שיבטא קשר של ויתור. (2 נקודות)

29. קרא את הידיעה מהעיתון, הכוללת כותרת ראשית ושלוש כותרות-משנה, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהן.
שים לב להנחיות לשחבור שבראש פרק ג.

שיטפונות בהולנד

- [1] רבע מיליון איש נותרו ללא קורת גג [2] התחזית: שיטפונות נוספים
[3] ייתכן פינוי של תושבים מבתיהם

- א. שחבר את המידע שבכותרת הראשית ובכותרת-משנה מס' [1] לשלושה משפטים – פשוט, מאוחה ומורכב – שכל אחד מהם יבטא קשר של סיבה ותוצאה. (3 נקודות)
ב. שחבר את המשפטים בכותרות-המשנה [2] ו-[3] למשפט פשוט בקשר של תנאי. (נקודה אחת)
ג. שחבר את המשפטים בכותרות-המשנה [2] ו-[3] למשפט מורכב בקשר של תנאי. (2 נקודות)

30. (1) לפי הגדרת האקולוגים, פסולת היא חומרים מיותרים שנשארו בעקבות פעולות האדם.
- (2) יש פסולת מוצקה כמו אריזות ריקות.
- (3) יש פסולת נוזלית כמו מי שפכים.
- (4) יש פסולת גזית כמו זו הנפלטת ממכוניות.
- א. נתח את משפט (1) על-פי ההנחיות לניתוח תחבירי שבראש פרק ג. (4 נקודות)
- ב. שחבר את משפטים (2), (3) ו-(4) למשפט פשוט בעל חלק כולל (משפט כולל), ובו ביטוי מכליל. (2 נקודות)
- שים לב להנחיות לשחבור שבראש פרק ג.
31. אחת המגמות המרכזיות בקופות החולים היא ייעול השירותים, לפיכך הן עורכות באופן שוטף סקר טלפוני הבודק את שביעות רצונם של המבוטחים.
- א. נתח את המשפט על-פי ההנחיות לניתוח שבראש פרק ג. (3 נקודות)
- ב. פרק את המשפט הנתון לשלושה משפטים פשוטים. (3 נקודות)
- שים לב להנחיות לשחבור שבראש פרק ג.
32. לפניך שישה משפטים א-ו, ובכל אחד מהם המילה "מדוע" מודגשת בקו. העתק למחברתך את האותיות א-ו, וליד כל אחת מהן ציין את התפקיד התחבירי של המילה "מדוע". (לכל סעיף – נקודה אחת).
- א. מי מבדיל בין "מדוע" לבין "למה"?
- ב. מדוע רבים משתמשים במילה "למה"?
- ג. מה ההבדל בין "מדוע" לבין "למה"?
- ד. השאלה החשובה בטקסט שקראנו היא "מדוע".
- ה. "מדוע" היא מילת שאלה.
- ו. אל תשאל "איך?" אלא שאל "מדוע?"

פרק ד – שאלות בתחומים שונים (32 נקודות)

ענה על ארבע מהשאלות 33-40 (לכל שאלה – 8 נקודות).

תולדות הלשון

33. לפניך קטעים משני מקורות שונים: שני קטעים (1)-(2), הלקוחים מספר דברים (פרק ט"ז, 20-18; פרק י"ז, 8-9), ושני קטעים (3)-(4), הלקוחים ממסכת אבות (פרק א', משניות ח' ט'; פרק ד', משנה ח').
קרא את הקטעים, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.

קטעים מספר דברים:

(1) פרק ט"ז, 20-18

ה
שָׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל־
שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר הָיָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשֹׁטְטֵיךָ וְשֹׁפְטֵיךָ אֶת־הָעָם
י
מִשְׁפַּט־צֶדֶק: לֹא־תִטֶּה מִשְׁפַּט לֹא תִכְדֹּר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח
כ
שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבַרֵי צְדִיקִים: צֶדֶק
צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירִשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הָיָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ:

(2) פרק י"ז, 8-9

ה
כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְבַר לְמִשְׁפַּט בְּיַדְּסִי וּלְדָם בְּיַדְּדִין לְדִין וּבִין
נִגַע לְנִגַע דְּבַרֵי רִיבֵת בְּשַׁעֲרֶיךָ וְקָמַת וְעָלִית אֶל־הַמָּקוֹם
ס
אֲשֶׁר יִבְחַר הָיָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וּבָאת אֶל־הַפְּהִינִים הַלְוִיִּם וְאֶל־
הַשֹּׁפְטֵיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְדַרְשֶׁת וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר
הַמִּשְׁפַּט:

קטעים ממסכת אבות:

(3) פרק א', משניות ח' ט'

ח
יְהוּדָה בֶן־טַבָּאי
וְשָׁמְעוֹן בֶּן־שִׁטָּח קָבְלוּ מֵהֶם.
יְהוּדָה בֶּן־טַבָּאי אוֹמֵר, אֶל־תַּעֲשֵׂה
עֲצָמָה כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִין. וְכִשְׂיָהוּ
בְּצִלֵי דִינִים עוֹמְדִים לְפָנֶיהָ, יִהְיֶה
כְּצִינְיָה כְּרִשְׁעִים. וְכִשְׁנַפְטָרִים
מִלְּקִנְיָה, יִהְיֶה כְּצִינְיָה כְּזִקְאִין,
כְּשִׁקְבָלוּ צִלֵיהֶם אֵת הַדִּין:
ט
שָׁמְעוֹן בֶּן־שִׁטָּח אוֹמֵר, הָיוּ מֵרָבָה
לְחִקוֹר אֵת הַצְּדִים, וְהָיוּ זְהִיר
בְּדַבְרֶיהָ, שֶׁמָּא מִתּוֹכָם יִלְמְדוּ
לְשָׁקֵר:

ח הוא הָיָה אוֹמֵר, אֵל
תְּהִי דָן יְחִידִי, שְׂאִין דָן יְחִידִי אֵלָא
אֶחָד.

- א. המילית "כּי" מופיעה בקטעים (1)-(2) פעמיים במשמעויות שונות: "כּי השַחַד..." (דברים, ט"ז, 19), "כּי יִפְלֵא" (דברים, י"ז, 8).
בכל אחד מהמקרים הָמַר את המילית "כּי" במילית אחרת, השומרת על משמעות הפסוק. (2 נקודות)
- ב. ציין שתי תופעות מקטעים (1)-(2), האופייניות ללשון המקרא, והבא לכל אחת מהן דוגמה מן הקטע. (2 נקודות)
- ג. המילה "שמא", המופיעה בקטע (3), אופיינית ללשון חז"ל.
כתוב במקום מילה זו מילה אחרת בעלת אותה משמעות. (נקודה אחת)
- ד. ציין שלוש תופעות מקטעים (3)-(4), האופייניות ללשון חז"ל, והבא לכל אחת מהן דוגמה מן הקטעים. (3 נקודות)
34. לפניך ידיעה העוסקת בהמצאת הפטיפון* מעיתון הצפירה, י"ז אדר א', תרל"ח 2/2/1878.

מאת יצחק אייזיק עטקין

המצאות חדשות ונפלאות הולכות ומתחדשות במרוצה נפלאה אשה אחר רעותה בימים האחרונים. חדשות ונצורות לא שָׁעָרוּם חכמי ימי קדם, ואשר לְשָׁמֵעַן יתרוצצו רגשי תְּמָהוֹן ופלא בקרב לב האדם.

עודנו עומדים משתאים ומשתוממים, ועינינו לא תִּשְׁבַּע עוד לראות נפלאות הטלעפאן ועלילותיו – והנה תִּצְלִינָה אוֹזְנֵינוּ מקול הבשורה הנעימה על דבר ההמצאה החדשה – הַפֶּאֶנְאֶגְרָאף המדבר אשר המציא אדיסון ברוחו הכביר. האדון אדיסון – יִסְפְּרוּ מִקְּתָבֵי הַעֲתִים – בא בימים האלה אל ביתנו, ויעמיד על השולחן מכונה קטנה ויחל להניע יד המכונה, והנה פתחה המכונה את פיה [_ _ _]. הדברים האלה נשמעו לא רק לנו לבד, כי אם גם לשנים עשר אנשים זולתנו, אשר עמדו משתאים ומשתוממים סביב השולחן. 10

אמנם כן. המכונה הזאת תוכל להכות בתמהון ולהפליא הפלא נפלא כל איש, בשמעו קול דובר אשר אולי כבר מת לשחת שנים כבירות. וכמו שהַפֶּאֶטְאֶגְרָאפִיא והציור ישמרו לנו את תואר פני המתים, כן כלי אדיסון ינצור לדורות גם את קול דבריהם.

* מכשיר חשמלי המשמש להשמעת תקליטים.

א. לפניך שני טורים: בטור א' מילים מהקטע ובטור ב' משמעויותיהן.
התאם בין המילה לבין המשמעות שלה בהקשר של הקטע.
העתק למחברתך את המילים מטור א', וליד כל אחת מהן כתוב את משמעותה
מטור ב'.

שים לב: בטור ב' יש שלוש משמעויות מיותרות. (4 נקודות)

<u>טור א'</u>	<u>טור ב'</u>
במרוצה נפלאה	מלבדנו
אשה אחר רעותה	אפשרויות הפעולה שלו
עלילותיו	בריצה מהירה
תְּצַלֶּינָה אוזנינו	במהירות מדהימה
זולתנו	דמות, מראָה
פֶּאטאגראפִּיא	נדהמנו
תואר	בזו אחר זו
ינצור	כמונו
	ישמור
	צילום
	האָנָו

ב. מקור נטוי ופועל בעל כינוי מושא חבור הם ממאפייני לשון המקרא המצויים בקטע.
הבא דוגמה אחת מן הקטע לכל אחד מהם. (2 נקודות)

ג. בקטע יש כמה תופעות האופייניות ללשון התחייה ואינן נהוגות בלשון ימינו.
ציין תופעה אחת כזו, והדגם אותה מתוך הקטע. (2 נקודות)

תצורה

35. א.

לפניך רשימת מילים שהאקדמיה ללשון העברית חידשה והן פורסמו בדפים "למד לשונך".

מיין את השמות לארבע קבוצות על-פי המשקל, וציין את המשקל של כל קבוצה. (4 נקודות)

קָפַל

הַתְקַן המקבל מטען חשמלי ממקור זרם, מעלה בו את המתח ומספק חשמל בצמות הדרושה ובעת הצורך

מְסוּעַ

שרשרת סגורה (ללא קצה) או סרט סגור, הנעים ומעבירים חומרים וכיו"ב ממקום למקום. המסוע יכול להיות קבוע, כמו בבית חרושת, או מורכב על כלי רכב ונייד

מְשַׁחֶלֶת

מכשיר להשחלת החוט בקוף המחט

מְצַמֵּד

הַתְקַן, היוצר ומפסיק את הקשר בין פעולת המנוע לגלגלים. באנגלית: clutch

צְמָצֵם

הַתְקַן במערכת העדשות במצלמה. תכליתו לצמצם או להרחיב את מידת פתיחתה של המערכת

מְקַב

מכשיר קפיצי לניקוב חורים בניירות

מְלַחֶצֶת

כלי תפיסה בצורת האות כ, שבקצהו האחד בורג. על-ידי הברגה נלחצים בין קצותיו שני גופים לשם הידוקם או הדבקתם זה לזה.

מְשַׁגוֹחַ

מכשיר, הבוחן את פעולותיה של מערכת, מפקח עליהן ומשנה אותן על-פי הצורך

שְׁנָאֵי

מכשיר, המשנה את המתח של רשת החשמל; השנאי מעלה את המתח או מוריד אותו
טראנספורמטור — בלעז

(שים לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

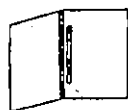
ב. מהי המשמעות המשותפת של כל המילים בסעיף א? (נקודה אחת)

ג. לפניך מילים נוספות שהאקדמיה חידשה.

מהי דרך התצורה שלהן? הסבר אותה באמצעות מילה אחת שתבחר מביניהן.

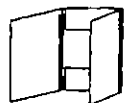
(2 נקודות)

תיק פשוט, שהניירות מהודקים בו ברצועות מתכת או בשרוך

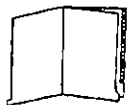
פּוֹרְכוֹ

תיק, העוטף את הניירות שבו מארבעה עברים

עוֹטְפוֹ

תיק מחולק למדורים, המסומנים באותיות או במספרים

סוֹדְרוֹ

ד. מהי דרך התצורה של המילה שלפניך? (נקודה אחת)

מכשיר הרושם קולות וצלילים ומשמיע אותם בשעת הצורך

רְשָׁמְקוֹל

36. א. בחר באחת מן המילים שלפניך, והסבר את דרך התצורה שלה (שני שלבים).

נְצַחִיּוֹת , שְׁטַחִיּוֹת , מְדִינִיּוֹת , פְּרָטִיּוֹת. (2 נקודות)

ב. מהי דרך התצורה המשותפת של המילים: אֵיכוֹת , כְּמוֹת , זְהוּת , שׁוֹנוֹת?

הסבר אותה באמצעות אחת המילים. (2 נקודות)

ג. הסבר את דרך התצורה (שני שלבים) של המילה שְׁמֵרְטָפוֹת. (נקודה אחת)

ד. (1) מהי דרך התצורה המשותפת של המילים: תְּכָנוֹת , צִיּוֹת , תְּמַצּוֹת ,

גְלוֹת , רְשׁוֹת? (נקודה אחת)

(2) מייך את המילים בסעיף ד (1) לשתי קבוצות-מְשָׁנָה על-פי שורש ראשוני

ושורש תנייני. (2 נקודות)

תורת ההגה

37. לפניך שלושה בתים מן השיר "רקפת" מאת לוי קיפניס.
קרא אותם, וענה על שלושת הסעיפים א-ג שאחריהם.

רקפת

מתחת לסלע
צומחת לפלא
רקפת נחמדת מאד;
ושמש מזהרת
נושקת, עוטרת
עוטרת לה כתר נרד.

"רקפת, רקפת",
צפור מצפצפת,
"הציצי אף רגע אלי!"
רקפת נהדרת
בסלע נסתרת,
נסתרת מנפש כל חי.

יצאה עם הרוח
בת-שבע לשוח –
היה אז הבקר בהיר;
כל צמח, כל פרח
אוטפת בדרה,
ופיה אף זמר ושר.

- א. מהי התופעה הפונטית המשותפת (הקשורה לעיצורים הגרוניים), שחלה במילים:
סלע, צומחת, נחמדת? (2 נקודות)
- ב. הבא מן השיר מילה אחת נוספת שחלה בה אותה תופעה שצינת בסעיף א.
(נקודה אחת)
- ג. בחר בשתיים מהמילים שבסעיף א, והבא מן השיר לכל אחת מהן מילה באותו משקל, שלא חלה בה התופעה שבסעיף א. (3 נקודות)
- ד. הבא מן השיר דוגמה אחת לתופעה אחרת שחלה בעיצורים הגרוניים. מהי התופעה?
(2 נקודות)

38. במהדורת החדשות קרא הקריין את הידיעה הבאה:
- "קְצִינִים בְּכִירִים מיחידות שונות הגיעו לאתר בַּמְסוֹקִים כדי לְהִשְׁתַּתֵּף בתרגיל התרגיל שְׁהֶצְטִינְן בשילוב מתוחכם של כוחות רבים הַסְּתִיִּים בשעות הערב בהצלחה."
- א. הסבר את התהליך הפונטי שחל במילים קְצִינִים בְּכִירִים (די להסביר אותו באמצעות אחת המילים קצינים או בכירים). (2 נקודות)
- ב. הסבר מדוע תהליך זה לא חל במילה מְסוֹקִים. (2 נקודות)
- ג. מהו התהליך הפונטי המשותף שחל במילים: לְהִשְׁתַּתֵּף, הֶצְטִינְן, הַסְּתִיִּים? הסבר אותו באמצעות המילה לְהִשְׁתַּתֵּף. (2 נקודות)
- ד. במילה הֶצְטִינְן חל תהליך פונטי נוסף – מהו? הסבר אותו. (2 נקודות)

תיקוני לשון

39. לפניך ארבעה סעיפים א-ד, ובכל אחד מהם יש חריגה אחת מן הניסוח התקין.
- העתק למחברתך את האותיות א-ד, כתוב ליד כל אות את המשפט בניסוחו התקין, תמק את התיקון.
- (לכל משפט – 2 נקודות)
- א. האכילה והשתייה באולמות השונים של המוזאון אסורים בהחלט!
ב. לא תמיד אפשר להאמין ולסמוך על דברי המפרסמים.
ג. קראתי בעיתון על ספריית וידאו חדשה, והלכתי לשמה כדי לשאול קלטת.
ד. מנויי וקוראי העיתון, לגיליון זה מצורפת חוברת מתכונים.
40. לפניך הודעה על סיור. בכל אחד מהסעיפים א-ד שבהודעה יש חריגה אחת מן הניסוח התקין.
- העתק למחברתך את האותיות א-ד, כתוב ליד כל אות את המשפט בניסוחו התקין, תמק את התיקון.
- (לכל משפט – 2 נקודות)

סיור לתצפית בנדידת ציפורים

- א. המקום: עמק בית-שאן.
המועד: ז' בתשרי תשס"ב, 24 בספטמבר 2001.
מקום המפגש: בצומת הראשונה אחרי מגידו.
ב. הנסיעה עם אוטובוסים נוחים וממוזגים.
ג. אפשר להשכיר משקפות במקום.
ד. לבוש: כובע, נעליים נוחות, מכנסיים ארוכות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח

דיעת הלשון וחבעה, קיץ תשס"א, גיליון תשובות לשאלון מס' 011109

הדבק כאן מדבקת נבחן מס' 1 (ללא שם)

אסור לחרוג מהמסגרת

ענה בגיליון זה על השאלות 1-20.

איך לענות: בכל שאלה סמן X במשבצת הצמודה משמאל לאות המציינת את התשובה שבחרת.

בכל שאלה מותר לסמן X אחד בלבד, כך:

שים לב: סימון של יותר מתשובה אחת (בלי מחיקה) יגרום לפסילת השאלה.

איך למחוק סימון: מלא באופן מוחלט את המשבצת שאת הסימון בתוכה אתה רוצה למחוק, כך:

שים לב: * אסור לסמן X עבה מדי, כי הוא עלול להתפרש כמחיקה.

* אסור למחוק את הסימון בסיפס.

מס' שאלה	ת ש ו ב ו ת
1	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
2	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
3	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
4	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
5	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
6	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
7	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
8	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
9	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
10	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
11	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
12	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
13	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
14	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
15	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
16	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
17	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
18	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
19	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד
20	☐ א ☐ ב ☐ ג ☐ ד

